

پی‌نوشت‌ها

[۱] مقدمه

۱. من در این کتاب به موضوع آموزش مذهبی مدرسه محور می‌پردازم نه آموزش‌های مذهبی‌ای که در خانه یا عبادتگاه‌های مذهبی ارائه می‌شود.
۲. من عبارت «خدا» را در کل این سند جست‌وجو کردم که تنها سه نتیجه را برگرداند که هر سه مورد هم اول یک نام خانوادگی بود.

[۳] ادراک و نگرش کودکان نسبت به آموزش مذهبی مدرسه: یافته‌های مصاحبه

۱. در این کتاب «نوع مدرسه» اشاره دارد به مذهبی یا غیرمذهبی بودن مدرسه کودکان.
۲. «کودش» به معنای تقدس، قداست یا الوهیت است. این تعریف از سوی یکی از کارکنان بخش آموزش مذهبی ارائه شده است.
۳. «دین» در اسلام عبارت است از یک نظام زندگی به هم پیوسته یا روشی برای زندگی. این تعریف از سوی یکی از کارکنان بخش آموزش مذهبی ارائه شده است.
۴. به یاد آوردن هنگامی «با جزئیات» تلقی می‌شد که به نظر می‌رسید روایت از انسجام منطقی برخوردار است و/یا هنگامی که از جای مشخصی به بعد به کودک می‌گفتم لازم نیست ادامه دهد.

۵. برای مرور مختصر رویکردهای فعلی به مطالعه دعا در کودکان خردسال، ن.ک: پتروویچ (۲۰۱۹).

۶. نه تنها کودکان بلکه بعضی از فلاسفه نام‌دار هم چنین بوده‌اند (برای مرور پژوهش‌های مرتبط با انسان‌انگاری، ن.ک: پتروویچ، ۲۰۱۹).

[۴] فهم مذهبی روزمره: آزمون استدلال طبیعی الهیاتی

۱. در این کتاب منظور من از اصطلاح «هستی‌شناختی» همان معنایی است که در روان‌شناسی کاربرد دارد (کیل، ۱۹۷۹)، یعنی تصور کودکان از آنچه در جهان موجود است (مثل حیوان، مصنوع و گیاه)، و نه معنایی که در فلسفه دارد. هستی‌شناسی، در فلسفه، یکی از شاخه‌های متافیزیک است که تفاوت بین وجود حقیقی و ظاهری را مشخص می‌کند. برای جزئیات بیشتر بحث درباره هستی‌شناسی به عنوان موضوعی روان‌شناختی، ن.ک: پتروویچ (۲۰۱۹).

[۵] تصور کودکان از خدا: روزمره و مبتنی بر آموزش‌های مذهبی

۱. برخی پژوهشگران بین «تصویر خدا» و «مفهوم خدا» از نظر نقش عاطفی (یا دلبستگی) مرتبط با هر کدام تفاوت قائل شده‌اند (دیویس، موریارتی و ماک، ۲۰۱۳). در این کتاب «تصویر» و «مفهوم» هر دو به یک بازنمایی ذهنی، ایده یا تصور اشاره دارد (نسخه فشرده لغت‌نامه آکسفورد، ویرایش نهم، ۱۹۹۵).

۲. هنگام نمره‌دهی به پاسخ‌هایی که از این نظر مبهم تلقی می‌شدند، اگر کودک، در مصاحبه آموزش مذهبی یا در سؤال مربوط به تصویر خدا، اعلام کرده بود که خدا را دیده است (در یک کتاب، فیلم یا عبادتگاه) یا به نوعی می‌گفت که می‌داند خدا یک انسان است من پاسخ او را «عینی» در نظر می‌گرفتم. برعکس، اگر کودک در همان آزمون‌ها اعلام کرده بود که خدا نامرئی است، یعنی مثل هوا یا روح است یا کسی نمی‌تواند او را ببیند، آنگاه پاسخش را «انتزاعی» ثبت می‌کردم (ر.ک: نای و کارلسن، ۱۹۸۴، ص ۱۳۹).

۳. خدا چطور متولد شد؟ آیا خدا مرده است؟ اگر خدا قبل از به وجود آمدن دنیا وجود داشته، روی چه چیزی راه می‌رفته؟ اگر خدا روح بوده پس چطور متولد

شده؟ عیسی در درون ما زندگی می‌کند یا در اطراف ما؟ آیا عیسی خداست؟ آیا خدا پدر عیسی است؟ چگونه می‌تواند پدر عیسی باشد؟ چرا من نمی‌توانم مثل سموئیل صدای خدا را درون خودم بشنوم؟ آیا خدا صدها چشم دارد که می‌تواند همه جا را ببیند؟ خدا چگونه می‌تواند در بهشت تا ابد برای همه جا باز کند؟ آیا بهشت قبل از اینکه عیسی متولد شود هم مقدس بوده؟ (مَچ، ۱۹۶۵، ص ۱۴).

[۶] ادراک معلمان از توانایی‌های کودکان خردسال در یادگیری آموزش‌های مذهبی

۱. من در فصل قبل به تعدادی از کودکان، به‌ویژه کودکان خردسال‌تر، از تمام انواع مدارس اشاره کردم که به نظر می‌رسید درخصوص چنین رابطه‌ای با نوعی سردرگمی مواجه‌اند، حتی زمانی که به شکل انسان‌انگارانۀ محض به آن اشاره نمی‌کنند.

[۸] جمع‌بندی

۱. اصطلاح «بنیان‌های مذهبی» که اتفیلد (۱۹۸۴) مطرح کرد (ص ۸) از نظر تأکیدی که بر اتخاذ رویکردی متمرکز یا «صریح» درمورد آموزش مذهبی دوره ابتدایی دارد مشابه «آموزش مذهبی بنیادین» است و موضوع تمرکز هر دو هم خداست. اما مراد اتفیلد از کلمه «بنیادین» از این جهت با معنایی که مدنظر ماست تفاوت دارد که به بنیادهای مسیحیت اشاره دارد و نه به بنیادهای مفهومی‌ای که در روان‌شناسی تحولی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

- Amsel, E., Kłaczynski, P. A., Johnston, A., Bench, S., Close, J., Sadler, E. & Walker, R. (2008). A dual-process account of the development of scientific reasoning: The nature and development of metacognitive intercession skills. *Cognitive Development*, 23, 452–471.
- Attfield, D. G. (1984). Implicit religion. *British Journal of Religious Education*, 7 (1), 8–13.
- Baillargeon, R. (2008). Innate ideas revisited: For a principle of persistence in in-fants' physical reasoning. *Perspectives on Psychological Science*, 3 (1), 2–13.
- Barrett, J. L. (2000). Exploring the natural foundations of religion. *Trends in Cognitive Sciences*, 4 (1), 29–34.
- Barrett, J. L. & Van Orman, B. (1996). The effects of image-use in worship on God concepts. *Journal of Psychology and Christianity*, 15 (1), 38–45.
- Bastide, D. (1980). Religious education and the trainee first school teacher. *British Journal of Religious Education*, 3 (1), 5–12.
- Bastide, D. (1992). *Good practice in primary religious education 4–11*. London: The Falmer Press.
- Bates, D. (1992). Developing RE in topic-based approaches to learning. In D. Bastide (Ed.), *Good practice in religious education 4–11*. London and Washington DC: The Falmer Press.

- Bauer, P. J., Larkina, M., Gúler, E. & Burch, M. (2019). Long-term autobiographical memory across middle childhood: Patterns, predictors, and implications for conceptualizations of childhood amnesia. *Memory*, 27(9), 1175–1193. <https://doi.org/10.1080/09658211.2019.1615511>
- Bauer, P. J. & Wewerka, S. S. (1995). One- to two-year olds' recall of events: The more expressed, the more impressed. *Journal of Experimental Child Psychology*, 59, 475–496.
- Bellchambers, E. (2011). Strategies and resources: Using the skills of the non-specialist. In C. Erricker, J. Lowndes & E. Bellchambers (Eds.), *Primary religious education – A new approach* (pp. 163–184). London: Routledge.
- Blaylock, L. (2004). Six schools of thought in RE. *Resource*, 27 (1), 13–16.
- Bovet, P. (1928). *The child's religion*. London & Co.
- Brunschvicg, L. (1949). *L'expérience humaine et la causalité physique*. PUF (1922 نوبت اول چاپ, Paris: Alcan).
- Bucher, A. A. (1991). Understanding parables: A developmental analysis. *New Directions for Child Development*, 52, 101–105.
- Burt, Sir C. (1971). Religious education. *The Journal of the Association of Educational Psychologists-News Letter*, 2 (8), 3–10.
- Cassidy, C. (2012). Questioning children. *Thinking: The Journal of Philosophy for Children*, 20 (1–2), 62–68.
- Coley, J. D. (2000). On the importance of doing comparative research: The case of folk biology. *Child Development*, 71 (1), 82–90.
- Commission on Religious Education – Final Report (CoRE) (2018). *Religion and worldviews: The way forward*.
- Cooling, T. (2020). Worldview in religious education: Autobiographical reflections on The Commission on Religious Education in England final report. *British Journal of Religious Education*. doi: 10.1080/01416200.2020.1764497.
- Corrigan, R. & Denton, P. (1996). Causal understanding as a developmental primitive. *Developmental Review*, 16, 162–202.

- Cox, E. (1983). *Problems and possibilities in religious education*. London: Hodder and Stoughton.
- Davis, E. B., Moriarty, G. L. & Mauch, J. C. (2013). God images and God concepts: Definitions, development and dynamics. *Psychology of Religion and Spirituality*, 5 (1), 51–60.
- De Roos, S. A., Iedema, J. & Miedema, S. (2001). Young children's descriptions of God: Influences of parents' and teachers' God concepts and religious denomination of schools. *Journal of Beliefs & Values*, 22 (1), 19–30.
- Elkind, D. (1964). Piaget's semi-clinical interview and the study of spontaneous religion. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 4, 40–47.
- Elkind, D. (1966). The developmental psychology of religion. In A. H. Kidd & J. L. Rivoire (Eds.), *Perceptual development in children* (pp. 193–225). London: University of London Press.
- Elman, J. L., Bates, E. A., Johnson, M. H., Karmiloff-Smith, A., Parisi, D. & Planket, K. (1996). *Rethinking innateness: A connectionist perspective on development*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Emmet, D. (1966). *The nature of metaphysical thinking*. London, UK: Macmillan.
- Erricker, C. (2011a). Why is RE important? In C. Erricker, J. Lowndes & E. Bellchambers (Eds.), *Primary religious education – A new approach* (pp. 6–21). London: Routledge.
- Erricker, C. (2011b). Why conceptual enquiry? In C. Erricker, J. Lowndes & E. Bellchambers (Eds.), *Primary religious education – A new approach* (pp. 52–90). London: Routledge.
- Erricker, C. (2011c). Holistic and creative learning. In C. Erricker, J. Lowndes & E. Bellchambers (Eds.), *Primary religious education – A new approach* (pp. 91–117). London: Routledge.
- Erricker, C. & Bellchambers, E. (2011). What next for RE and the primary curriculum? In C. Erricker, J. Lowndes & E. Bellchambers (Eds.), *Primary religious education – A new approach* (pp. 185–208). London: Routledge.

- Estes, D., Wellman, H. M. & Woolley, J. D. (1989). Children's understanding of mental phenomena. In H. W. Reese (Ed.), *Advances in child development and behavior* (Vol. 22, pp. 41–87). San Diego, CA: Academic Press.
- Evans, E. M. (2001). Cognitive and contextual factors in the emergence of diverse belief systems: Creation versus evolution. *Cognitive Psychology*, 42, 217–266.
- Ezer, M. (1962). The effect of religion upon children's responses to questions involving physical causality. In J. F. Rosenblith & W. Allinsmith (Eds.), *The causes of behavior: Readings in child development and educational psychology* (pp. 481–487). Boston: Allyn & Bacon.
- Fontana, D. (1971). College students' concepts of God. *Learning for Living*, 10 (5), 22–23.
- Fowler, J. (1986). Faith and the structure of meaning. In C. Dykstra & S. Parks (Eds.), *Faith development and Fowler* (pp. 15–42). Birmingham, AL: Religious Education Press.
- Frad, K. (2019). Rendering theology with 2-year-old children: A Godly play and grounded theory combination. *International Journal of Children's Spirituality*, 24 (2), 183–201.
- Gates, B. (1977). Religion in the child's own core curriculum. *Learning for Living*, 9–15.
- Gauch, H. G. (2009a). Science, worldviews, and education. *Science & Education*, 18, 667–695.
- Gauch, H. G. (2009b). Responses and classifications regarding science and world-views. *Science & Education*, 18, 905–927.
- Gelman, R. (1990). First principles organize attention to and learning about relevant data: Number and the animate-inanimate distinction as examples. *Cognitive Science*, 14, 79–106.
- Gelman, R. (2000). Domain specificity and variability in cognitive development. *Child Development*, 71 (4), 854–856.
- Gelman, R. (2002). On animates and other worldly things. In N. L. Stein, P. J. Bauer & M. Rabinowitz (Eds.), *Representation, memory and*

- development: Essays in honor of Jean Mandler* (pp. 75–87). London, UK: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gelman, R. & Baillargeon, R. (1983). A review of some Piagetian concepts. In P. H. Mussen (Ed.), *Handbook of child psychology* (Vol. III, pp. 167–230). New York: John Wiley & Sons.
- Gelman, R., Spelke, E. S. & Meck, E. (1983). What pre-schoolers know about animate and inanimate objects. In D. Rogers & J. A. Sloboda (Eds.), *The acquisition of symbolic skills* (pp. 297–326). New York, NY: Plenum Publishing Corporation.
- Gelman, S. A. (2004). Psychological essentialism in children. *Trends in Cognitive Sciences*, 8 (9), 404–409.
- Gelman, S. A. & Kremer, S. E. (1991). Understanding natural cause: Children's explanations of how objects and their properties originate. *Child Development*, 62, 396–414.
- Gelman, S. A. & Opfer, J. E. (2002). Development of the animate-inanimate distinction. In U. Goswami (Ed.), *Blackwell handbook of childhood cognitive development* (pp. 151–166). Malden, MA: Blackwell Publishers.
- Gelman, S. & Wellman, H. M. (1991). Insides and essences: Early understandings of the non-obvious. *Cognition*, 38, 213–244.
- Goldman, R. (1964). *Religious thinking from childhood to adolescence*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Goldman, R. (1965). *Readiness for religion*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Golinkoff, R. M., Harding, C. G., Carlson, V. & Sexton, M. E. (1984). The infant's perception of causal events: The distinction between animate and inanimate objects. In L. P. Lipsitt & C. Royce-Collier (Eds.), *Advances in infancy research* (Vol. 3, pp. 145–151). Norwood, NJ: Ablex Publishing Corporation.
- Goswami, U. (1992). *Analogical reasoning in children*. Hove, UK: Lawrence Earlbaum Associates Ltd.

- Goswami, U. (Ed.) (2002). *Blackwell handbook of childhood cognitive development*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Greer, J. E. (1972). The child's understanding of creation. *Educational Review*, 24, 99–110.
- Grimmitt, M. H. (Ed.) (2000). *Pedagogies of religious education: Case studies in the research and development of good pedagogic practice in RE*. Great Wakering: McCrimmon.
- Grimmitt, M. H. (2008). Inside a religious education research project: The influence of theological and educational considerations on the treatment of religious content within a prescribed pedagogic framework. *Journal of Beliefs & Values*, 29 (3), 223–232.
- Halliwell, J. (1991). Quantum cosmology and the creation of the universe. *Scientific American*, December, 76–85.
- Hannam, P. & Biesta, G. (2019). Religious education, a matter of understanding? Reflections on the final report of the Commission on Religious Education. *Journal of Beliefs & Values*, 40 (1), 55–63.
- Harms, E. (1944). The development of religious experience in children. *American Journal of Sociology*, 50, 112–122.
- Harris, P. L. & Koenig, M. (2006). Trust in testimony: How children learn about science and religion. *Child Development*, 77 (3), 505–524.
- Hatano, G. & Inagaki, K. (1994). Young children's naïve theory of biology. *Cognition*, 50, 171–188.
- Hay, D. & Nye, R. (1996). Investigating children's spirituality: The need for a fruitful hypothesis. *The International Journal of Children's Spirituality*, 1 (1), 6–16.
- Hay, D. & Nye, R. (1998). *The spirit of the child*. London: Fount.
- Heland-Kurzack, K. A. (2019). Children's creation of an image of God and religiosity – a pedagogical perspective. *International Journal of Children's Spirituality*, 24 (4), 434–446.
- Heller, D. (1985). The children's God. *Psychology Today*, December, 22–27.

- Hill, P. C., Pargament, K. I., Hood, R. W., McCullough, M. E., Swyers, J. P., Larson, D. B. & Zinnbauer, B. J. (2000). Conceptualizing religion and spirituality: Points of commonality, points of departure. *Journal for the Theory of Social Behavior*, 30 (1), 51–77.
- Hinde, R. A. (1999). *Why gods persist: A scientific approach to religion*. London: Routledge.
- Howkins, K. G. (1966). *Religious thinking and religious education: A critique of the research and conclusions of Dr R. Goldman*. London: Tyndale Press.
- Hull, J. (2000). Religion in the service of the child project: The gift approach to religious education. In M. Grimmitt (Ed.), *Pedagogies of religious education: Case studies in the research and development of good pedagogic practice in RE* (pp. 112–129). Great Wakering: McCrimmon.
- Jackson, R. (1990). Children as ethnographers. In R. Jackson & D. Starkings (Eds.), *The junior RE handbook*. Cheltenham, UK: Stanley Thornes (Publishers) Ltd.
- Jackson, R. (2000). The Warwick religious education project: The interpretative approach to religious education. In M. Grimmitt (Ed.), *Pedagogies of religious education: Case studies in the research and development of good pedagogic practice in RE* (pp. 130–152). Great Wakening, UK: McGrimmon.
- Jackson, R. & Starkings, D. (Eds.) (1990). *The junior RE handbook*. Cheltenham, UK: Stanley Thornes (ناشران) Ltd.
- Kant, I. (1983). *The critique of pure reason*. London: The Macmillan Press.
- Kay, W. K. (2002). Rethinking primary religious education. *Journal of Beliefs & Values*, 23 (2), 203–216.
- Keil, F. C. (1979). *Semantic and conceptual development: An ontological perspective*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Keil, F. C. (1981). Children's thinking: What never develops. *Cognition*, 10, 159–166.

- Keil, F. C. (2006). Explanation and understanding. *Annual Review of Psychology*, 57, 227–254.
- Kelemen, D. & DiYanni, C. (2005). Intuitions about origins: Purpose and intelligent design in children's reasoning about nature. *Journal of Cognition and Development*, 6 (1), 3–31.
- Kiessling, F. & Perner, J. (2014). God-mother-baby: What children think they know. *Child Development*, 85 (4), 1601–1616.
- Kikas, E. (1998). The impact of teaching on students' definitions and explanations of astronomical phenomena. *Learning and Instruction*, 8 (5), 439–454.
- Knight, G. P. & Zerr, A. A. (2007). Measurement equivalence in child development research. *Child Development Perspectives*, 4 (1), 1–4.
- Koenig, H. G. (2008). Concerns about measuring “spirituality” in research. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 196 (5), 349–355.
- Kohn, E. (2019). Designing a curriculum framework for school prayer: A case study from UK Jewish primary schools. *Religious Education*, 114 (2), 155–167.
- Kóksal-Tuncer, O. & Sodian, B. (2018). The development of scientific reasoning: Hypothesis testing and argumentation from evidence in young children. *Cognitive Development*, 48, 135–145.
- Leddon, E. M., Waxman, S. R. & Medin, D. L. (2008). Unmasking “alive”: Children's appreciation of a concept linking all living things. *Journal of Cognition and Development*, 9 (4), 461–473.
- Long, D., Elkind, D. & Spilka, B. (1967). The child's conception of prayer. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 6 (1), 101–109.
- Lowndes, J. (2011a). What is good RE? In C. Erricker, J. Lowndes & E. Bellchambers (Eds.), *Primary religious education – A new approach* (pp. 22–33). Abingdon, UK: Routledge.
- Lowndes, J. (2011b). Creating an enquiry-based curriculum. In C. Erricker, J.

- Lowndes & E. Bellchambers (Eds.), *Primary religious education – A new approach* (pp. 136–162). Abingdon, UK: Routledge.
- McCreery, E. (2005). Preparing primary school teachers to teach religious education. *British Journal of Religious Education*, 27 (3), 265–277.
- McKelvie, J. (1996). *Children's reactions to being asked to draw God*. Unpublished manuscript. UK: University of Buckingham.
- Madge, V. (1965). *Children in search of meaning*. London: SCM Press Ltd.
- Making Sense of Religion* (2007). Ofsted No. 070045. www.ofstead.gov.uk
- Mandler, J. M. (1990). Recall and its verbal expression. In R. Fivush & J. A. Hudson (Eds.), *Knowing and remembering in young children* (pp. 317–330). New York: Cambridge University Press.
- Mandler, J. M. (2004). Thought before language. *Trends in Cognitive Sciences*, 8 (11), 508–513.
- Mandler, J. M. & McDonough, L. (1993). Concept formation in infancy. *Cognitive Development*, 8, 291–318.
- Margett, T. E. & Witherington, D. C. (2011). The nature of preschoolers' concepts of living and artificial objects. *Child Development*, 82 (6), 2067–2082.
- Massey, C. & Gelman, R. (1988). Preschoolers' ability to decide whether a photographed unfamiliar object can move itself. *Developmental Psychology*, 24, 307–317.
- Matthews, G. (1984). *Dialogues with children*. Cambridge, MA & London, UK: Harvard University Press.
- Medawar, P. (1984). *The limits of science*. New York, NY: Harper & Row.
- Miller, J. & McKenna, U. (2011). Religion and religious education: Comparing and contrasting pupils' and teachers' views in an English school. *British Journal of Religious Education*, 33 (2), 173–187.
- Mitchell, B. (1980). Religious education. *Oxford Review of Education*, 6 (2), 133–139.
- Mountain, V. (2005). Prayer is a positive activity a report on recent research. *International Journal of Children's Spirituality*, 10 (3), 291–305.

- Nye, W. C. & Carlson, J. S. (1984). The development of the concept of God in children. *Journal of Genetic Psychology*, 145, 137–142.
- Nye, R. & Hay, D. (1996). Identifying children's spirituality: How do you start without a starting point? *British Journal of Religious Education*, 18 (3), 144–154.
- Petrovich, O. (1988a). *An examination of Piaget's theory of childhood artificialism*. Unpublished D.Phil. thesis, University of Oxford.
- Petrovich, O. (1988b). Re-review of Goldman's (1964) Religious thinking from childhood to adolescence (London: Routledge & K. Paul). *Modern Churchman*, 30 (2), 44–49.
- Petrovich, O. (1999). Preschool children's understanding of the dichotomy between the natural and the artificial. *Psychological Reports*, 84, 3–27.
- Petrovich, O. (2019). *Natural-theological understanding from childhood to adulthood*. London and New York: Routledge.
- Piaget, J. (1925). La representation du monde chez l'enfant. *Revue de Théologie et de Philosophie*, 13, 191–214.
- Piaget, J. (1977). *The child's conception of the world*. Paladin.
- Piaget, J. (1928). Immanence et transcendance. In J. Piaget & J. De La Harpe (Eds.), *Deux types d'attitudes religieuses: Immanence et transcendance* (pp. 7–40). Labor à Genève: Editions de l'Association Chrétienne d'Etudiants de Suisse Romande.
- Pitts, V. P. (1977). Drawing pictures of God. *Learning for Living*, 16, 123–129.
- Pnevmatikos, D. (2002). Conceptual changes in religious concepts of elementary schoolchildren: The case of the house where God lives. *Educational Psychology*, 22 (1), 93–112.
- Polkinghorne, J. (2002). The credibility of the miraculous. *Zygon*, 37 (3), 751–757.
- Reiss, M. (2009). Imagining the world: The significance of religious worldviews for science education. *Science & Education*, 18, 783–796.

- Revell, L. (2005). Student primary teachers and their experience of religious education in schools. *British Journal of Religious Education*, 27 (3), 215–226.
- Richards, D. D. & Siegler, R. S. (1986). Children's understanding of the attributes of life. *Journal of Experimental Child Psychology*, 42, 1–22.
- Rymarz, R. & Belmonte, A. (2020). The questions students ask? A preliminary examination of the questions raised in religious education classes in Catholic schools. *British Journal of Religious Education*, 42 (2), 120–128.
- Schweitzer, F. (2005). Children's right to religion and spirituality: Legal, educational and practical perspectives. *British Journal of Religious Education*, 27 (2), 103–113.
- Shtulman, A., Foushee, R., Barner, D., Dunham, Y. & Srinivasan, M. (2019). When Allah meets Ganesha: Developing supernatural concepts in a religiously diverse society. *Cognitive Development*, 52, 100806. <https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2019.100806>
- Simons, D. J. & Keil, F. C. (1995). An abstract to concrete shift in the development of biological thought: The *insides* story. *Cognition*, 56, 129–163.
- Sorea, D. & Scarneci-Domnisoru, F. (2018). Unorthodox depictions of divinity. Romanian children's drawings of Him, Her or It. *International Journal of Children's Spirituality*, 23 (4), 380–400.
- Spelke, E. S. (2000). Nativism, empiricism, and the origins of knowledge. In D. Muir & A. Slater (Eds.), *Infant development: The essential readings* (pp. 36–51). Oxford, UK: Blackwell.
- Springer, K. & Keil, F. C. (1989). On the development of biologically specific beliefs: The case of inheritance. *Child Development*, 60, 637–648.
- Stern, J. (2018). *Teaching RE: Researchers in the classroom*. Bloomsbury Academic.
- Sully, J. (1903). *Studies of childhood*. London, UK: Longmans, Green & Co.
- Takriti, R. A., Barrett, M. & Buchanan-Barrow, E. (2006). Children's

- understanding of religion: Interviews with Arab-Muslim, Asian-Muslim, Christian and Hindu children aged 5–11 years. *Mental Health, Religion & Culture*, 9 (1), 29–42. *The Holy Bible: New International Version*. (1980). London, UK: Hodder & Stoughton. *The National Secular Society Briefing Paper, September 2013*. doi: <https://www.secularism.org.uk/uploads/religious-education-briefing-paper.pdf>
- Van Der Kooij, J. C., De Ruyter, D. J. & Miedema, S. (2017). The merits of using “worldview” in religious education. *Religious Education*, 112 (2), 172–184.
- Vergote, A., Tamayo, A., Pasquilli, L., Bonami, M., Pattyn, M. & Custers, C. (1969). Concept of god and parental images. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 8 (1), 79–87.
- Vosniadou, S. & Ortony, A. (1983). The emergence of the literal-metaphorical-anomalous distinction in young children. *Child Development*, 54, 154–161.
- Waddup, H. (1992). Planning RE across an infant school. In D. Bastide (Ed.), *Good practice in religious education 4–11* (pp. 24–46). London: The Falmer Press.
- Ward, K. (2002). Believing in miracles. *Zygon*, 37 (3), 741–750.
- Wellman, H. M. & Gelman, S. A. (1992). Cognitive development: Foundational theories of core domains. *Annual Review of Psychology*, 43, 337–375.
- Wellman, H. M. & Gelman, S. A. (1998). Knowledge acquisition in foundational domains. In W. Damon, D. Kuhn & R. S. Siegler (Eds.), *Handbook of child psychology* (pp. 523–574).
- Wenger, J. L. (2001). Children’s theories of God: Explanations for difficult-to-explain phenomena. *The Journal of Genetic Psychology*, 162 (1), 41–55.
- Zinnbauer, B. J., Pargament, K. & Scott, A. B. (1999). The emerging meanings of religiousness and spirituality: Problems and prospects. *Journal of Personality*, 67 (6), 889–919.

فهرست نام‌ها

Attfeld	آتفیلد
Erricker	اریکر
Ezer	إِزِر
S. Gelman	اس. گِلمان
Springer	اسپرینگر
Spelke	اسپلکه
Spilka	اسپیلکا
Starkings	استارکینگز
Stern	استرن
Estes	استیس
Scott	اسکات
Scarneci-Domnisoru	اسکارینسی-دومنیسورو
Shtulman	اشتولمن
Olivera Petrovich	ألیورا پتروویچ
Emmet	إِمِت

Amsel	امزل
Evans	اوانز
Ortony	اورتوننی
Iedema	ایدما
Inagaki	این‌اگاکِی
Opfer	آپفر
R. Gelman	آر. گِلمان
Barrow	بارو
Bastide	باستید
Bauer	باور
Brunschvicg	برانشویک
Barrett	بَرِت
Burt	بِرِت
Burch	برِچ
Bruner	برونر
Bellchambers	بلچمبرز
Belmonte	بلمونتی
Blaylock	بِلِیلاک
Bucher	بوخر
Bovet	بوه
Baillargeon	بیازون
Bates	بیتس
Biesta	بیستا

Pargament	پارگامنت
Perner	پرنر
Polkinghorne	پولکینگهورن
Piaget	پیاژه
Pitts	پیتس
Takriti	تکریتی
Jackson	جکسن
Denton	دنتون
Donaldson	دونالدسن
De Ruyter	ده رایتر
DeRoos	دیروس
Davis	دیویس
DiYanni	دی‌یانی
Reiss	رایس
Revell	رِوِل
Richards	ریچاردز
Read	رید
Rymarz	ریمارژ
Zinnbauer	زینباور
Sully	سالی
Simons	سایمنز
Sir John Millais	سر جان میلی
Sexton	سکستن

Sodian	سودیان
Sorea	سوریا
Siegler	سیگلر
Schweitzer	شوایتزر
Van Der Kooij	فان در کوئچ
Fowler	فاولر
Frady	فریدی
Van Orman	فن اورمان
Fontana	فونتانا
Carlson	کارلسن
Cox	کاکس
Kant	کانت
Elkind	الکایند
Kremer	کرمر
Cassidy	کسیدی
Kelemen	کلمن
Koenig	کنیگ
Corrigan	کورگان
Kóksal-Tuncer	کوکسال-تونجر
Coley	کولی
Cooling	کولینگ
Kohn	کوهن
Kay	کی

Kiessling	کیسلینگ
Kikas	کیکاس
Keil	کیل
Gauch	گاچ
Golinkoff	گالینکوف
Grimmitt	گرمیت
Greer	گرییر
Goldman	گلدمن
Goswami	گوسوامی
Güler	گولر
Gay	گی
Gates	گیتس
Larkina	لارکینا
Long	لانگ
Leddon	لدن
Lowndes	لوندز
Marples	مارپلز
Margett	مارگت
Mauch	ماک
Elman	المان
Mountain	ماونتین
Matthews	متیوز
Madge	مچ

Medawar	مداوار
Medin	مدین
Massey	مسی
Meck	مِک
Mc Donough	مک دونا
McCreery	مک کریری
McKelvie	مک کلوی
McKenna	مک کنا
Mandler	مندلر
Moriarty	موریارتی
Mitchell	میچل
Miedema	میدیما
Miller	میلر
Nye	نای
Pnevmatikos	نوماتیکوس
Waddup	واداپ
Ward	وارد
Vergote	ورگوت
Vosniadou	وسنیادو
Waxman	وکسمن
Wellman	ولمن
Wenger	ونگر
Wewerka	وورکا

Woolley	وولی
Witherington	ویتترینگتون
Vygotsky	ویگوتسکی
Hatano	هاتانو
Harding	هاردینگ
Harms	هارمز
Hull	هال
Halliwell	هالیول
Howkins	هاوکینز
Harris	هریس
Heller	هلر
Hannam	هنام
Hay	هی
Hill	هیل
Heland-Kurzak	هی‌لاند-کورزاک
Hinde	هیند

فهرست اصطلاحات

perception	ادراک
inferential reasoning	استدلال استنباطی
cosmological reasoning	استدلال کیهان‌شناختی
causal inference	استنباط علی
pre-existing Forms	صورت‌های پیشین
acquired	اکتسابی
abstractness	انتزاعی بودن
anthropomorphism	انسان‌انگاری
anthropology	انسان‌شناسی
Anglican	انگلیکن
Real man	آدم واقعی
natural-theological reasoning test	آزمون استدلال طبیعی‌الهیاتی
Chi-square tests for independence	آزمون‌های خی‌دو مستقل
Religious Education	آموزش مذهبی
primary RE	آموزش مذهبی دوره ابتدایی

ANOVA for repeated measures	آنووا با اندازه‌گیری‌های مکرر
representation	بازنمایی
Godly play	بازیِ خداگونه
context	بافت
developmental primitive	بدویِ تحولی
child-driven	برآمده از کودک
linguistic label	برچسبِ زبانی
foundational	بنیادین
crucifixion	به صلیب کشیدن
between-subject	بین آزمودنی‌ها
metacognitive insight	بینشِ فراشناختی
sustainability	پایداری
post-Piagetian	پس‌اپایه‌ای
empirical grounding	پشتوانهٔ تجربی
precausal	پیش‌علّی
pre-verbal	پیش‌کلامی
Trinity	تثلیث
indoctrinate	تحمیل عقاید
nurture	تربیت
image	تصویر
catechism	تعلیم اصول دین
piety	تقویِ پیشگی
Animacy Task	آزمون جاننداری

Origin Task	آزمون منشأ
parable	تمثیل
comprehension	توانایی درک
attention	توجه
Bible story box	جعبه داستان کتاب مقدس
worldview	جهان بینی
polytheism	چند خدا باوری
multi-faith	چند مذهبی
theism	خدا باوری
ex nihilo	خلقت از هیچ
literacy	خواندن و نوشتن
spontaneous	خود آیند
egocentric	خود محور
ontological knowledge	دانش هستی شناختی
immanence	درون باشندگی
prayer	دعا
mutually exclusive	دو به دو ناسازگار
teacher-training courses	دوره های تربیت معلم
foundation stage	دوره پیش دبستانی
PGCE	دوره تکمیلی تربیت معلم
dichotomy	دو گانه
Resurrection	رستاخیز
Developmental Psychology	روان شناسی تحولی

Developmental Psychology	روان‌شناسی تحولی
psychology of religion	روان‌شناسی دین
psychoanalysis	روان‌کاوی
Holy Spirit	روح‌القدس
methodology	روش‌شناسی
conceptual enquiry approach	رویکرد پرسش‌گری مفهومی
life-world	زیست‌جهان
artificialism	ساخته‌پنداری
construct	سازه
agreed syllabuses	سرفصل‌های توافق‌شده
brainwashing	شستشوی مغزی
religious cognition	شناخت مذهبی
religious cognition	شناخت مذهبی
unknowability	شناخت‌ناپذیربودن
implicit	ضمنی
extrinsic	عارضی
causal agent	عامل علی
moral agency	عاملیت اخلاقی
liturgical	عبادت‌های همگانی در کلیسا
Ethos	عقاید
first cause	علت نخستین
operationalization	عملیاتی‌سازی
concrete	عینی

non-literal	تمثیلی
denominational	فرقه‌ای
religious denomination	فرقه مذهبی
evolution	فرگشت
indoctrination	القای عقاید
ethnographic	قوم‌نگاری
Roman Catholic	کاتولیک رومی
Bible	کتاب مقدس
pluralistic	کثرت‌گرایانه
Church of England	کلیسای انگلستان
childcentred	کودک‌محور
universe	کیهان
liturgical year	گاه‌شمار مسیحی
focus group	گروه کانونی
crossgroup	گروه متقابل
speculative	گمانه‌زنی
liberal-theological	لیبرال-الهی
sub-religious	شبه مذهبی
primary matter	ماده اولیه
pre-religious	ماقبل مذهبی
evidence-based	مبتنی بر شواهد
factual	مبتنی بر واقعیت
pantheon	مجمع خدایان

faith school	مدرسه مذهبی
infant school	کودکستان
parental religion	مذهب والدینی
faith-based early centres of evangelical tradition	مراکز ابتدایی اعتقادی سنت مسیحی انجیلی
Evangelical	مسیحی انجیلی
participant observation	مشاهده آزمودنی
Piagetian clinical interview	مصاحبه بالینی پیاژه
life themes	مضامین زندگی
effect	معلول
spirituality	معنویت
conceptualize	مفهوم‌پردازی
chant	مناجات
primary origin	منشأ اولیه
antecedent-derived origin	منشأ برآمده از منشأ پیشین
matters of faith	موضوعات اعتقادی
the big bang	مه بانگ
absurd	نامعقول
unconscious	ناهشیار
agnosticism	ندانم‌گرایی
davening	نمازخواندن
cognitive demands	نیازمندی‌های شناختی
existential	وجودی
steady state	وضعیت پایدار

being	هستی
relational consciousness	هشیاری رابطه‌ای
religious identity	هویت دینی

نمایه

الف	اریکر ۱۵، ۳۰، ۳۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۶، ۱۶۱،
آفر ۸۶، ۲۱۰	۱۶۵، ۱۸۳، ۲۰۹
آر. گِلمان ۷۴، ۲۱۰	اِزِر ۱۰۱، ۲۰۹
آزمون استدلال طبیعی الهیاتی ۳۹-۴۱، ۴۳،	اس. گِلمان ۷۴، ۲۰۹
۵۲، ۷۶، ۷۹، ۹۵، ۱۰۴، ۱۵۳، ۲۱۷	اسپرینگر ۸۶، ۲۰۹
آزمون تصویری؛ ن.ک: آزمون استدلال	اسپلکه ۷۴، ۸۶، ۱۲۳، ۱۷۴، ۲۰۹
طبیعی-الهیاتی ۷۶	اسپیلکا ۳۴، ۲۰۹
آزمون جانداري ۷۶، ۷۷، ۸۶-۹۱، ۱۹۰،	استارکینگز ۳۸، ۲۰۹
۱۹۱، ۲۱۸	استدلال علی ۷۹، ۹۳، ۱۲۳
آزمون منشأ ۷۶-۸۲، ۸۷، ۸۹، ۹۱، ۱۸۹،	استرن ۳۸، ۲۰۹
۱۹۱، ۲۱۹	استنباط علی ۱۰۳، ۲۱۷
آموزش (دوره) ابتدایی ۱۰، ۱۱، ۱۵-۱۷، ۲۰،	استیس ۱۱۴، ۱۷۲، ۲۰۹
۲۶، ۲۸-۳۰، ۳۲، ۳۳، ۳۷-۳۹، ۴۲-۴۵،	اسکات ۳۴، ۳۵، ۲۰۹
۵۳، ۷۰، ۷۱، ۱۲۳، ۱۳۱-۱۳۳، ۱۳۸، ۱۴۰،	اسکارینسی-دومنیسورو ۱۵۶، ۲۰۹
۱۴۱، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۸، ۱۵۰، ۱۵۱-۱۵۴، ۱۵۷،	اشتولمن ۱۲۹، ۲۰۹
۱۵۸، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۶، ۱۶۹، ۱۷۱-۱۷۳،	اصل علی ۹۲
۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۹، ۱۸۱-۱۸۵، ۱۹۵، ۲۱۷	اکتساب ۲۲، ۲۷، ۱۵۸، ۱۵۹
آموزش مذهبی فرقه‌ای؛ ن.ک: آموزش	الکاینند ۲۱-۲۳، ۵۹، ۱۶۰، ۲۱۲
مذهبی ۱۸۴	امیت ۷۵، ۲۰۹
آنفیلد ۲۰، ۲۰۹	امزل ۲۷، ۲۱۰

انسان‌انگاری ۱۸، ۲۳، ۷۱، ۱۹۴، ۲۱۷	۹۱، ۹۸، ۱۰۳، ۱۰۵، ۱۱۷، ۱۵۳، ۱۵۶
انگلیکن ۴۲، ۴۹-۵۲، ۵۵، ۶۰، ۶۱، ۶۴	۱۶۳، ۱۶۶، ۱۷۰، ۱۷۴، ۱۹۰، ۱۹۴، ۲۰۹
۶۵، ۸۲، ۸۹-۹۱، ۹۷، ۱۰۰، ۱۱۰، ۱۱۱	پرسش‌های کیهان‌شناختی ۴۱، ۷۷
۲۱۷، ۱۲۴	۹۳-۱۰۱، ۱۹۰
اوانز ۱۰۱، ۲۱۰	پرژر ۲۱، ۲۳
اورتونی ۱۷۰، ۲۱۰	پولکینگهورن ۲۱، ۲۱
ایدما ۴۳، ۴۴، ۱۵۹، ۲۱۰	پیاژه ۱۸، ۱۹، ۲۳-۲۶، ۲۸، ۳۱، ۹۳، ۱۰۱
این‌گاکای ۸۶، ۲۱۰	۱۴۶، ۱۴۷، ۱۶۰، ۲۱۱، ۲۲۲
	پیتس ۲۱، ۲۵

ب

باستید ۱۵، ۳۰، ۶۹، ۱۴۳، ۱۴۸، ۱۶۹، ۲۱۰	ت
باور ۹، ۱۸، ۲۵، ۵۹، ۸۳، ۹۳، ۱۲۷	تصویر خدا ۲۴، ۲۵، ۱۰۴، ۱۱۱-۱۰۷
۱۲۸، ۱۳۳، ۱۳۵، ۱۴۲، ۱۴۹، ۱۵۰	۱۳۴، ۱۹۱، ۱۹۴
۱۷۲، ۱۷۵، ۱۷۸، ۲۱۰	تکریتی ۲۱، ۱۵۶
برانشوویک ۹۳، ۲۱۰	توانایی‌های انتزاعی ۱۸
بَرت ۱۵۶، ۱۶۳، ۲۱۰	توانایی‌های شناختی ۱۳۲، ۱۷۶
بَرت ۳۱، ۱۷۱، ۲۱۰	توجیه تصویر ۱۰۹-۱۱۱، ۱۹۰، ۱۹۱
بلچمبرز ۱۵، ۳۰، ۱۸۳، ۲۱۰	
بلمونتی ۴۳، ۴۴، ۱۲۹، ۲۱۰	

ج

بلیلاک ۱۷۱، ۲۱۰	جعبه داستان کتاب مقدس ۱۷۳، ۲۱۹
بنیان‌های مذهبی ۱۹۵	جکسن ۳۸، ۱۵۷، ۱۵۸، ۲۱۱
بوخر ۲۱، ۲۱۰	جهان‌بینی ۳۳، ۳۵، ۳۶، ۲۱۹
بووه ۱۸، ۱۹، ۲۳، ۲۱۰	
بیازون ۲۲، ۷۴، ۱۲۳، ۱۷۴، ۲۱۰	چ
بیتس ۱۶۵، ۱۷۰، ۲۱۰	چندمذهبی ۱۳، ۱۶، ۳۲، ۱۳۳، ۱۳۷
بیستا ۳۶، ۲۱۰	۱۴۸، ۱۵۰، ۱۵۸، ۱۶۳، ۱۷۶، ۲۱۹

ح

پارگامنت ۳۴، ۳۵، ۲۱۱	حافظه ۴۰، ۴۵، ۴۷، ۵۷، ۶۷، ۷۰، ۷۱
پتروویچ ۹، ۱۹، ۲۰، ۲۳، ۳۶، ۳۷، ۴۱	۱۷۸
۷۶، ۷۷، ۷۹، ۸۲، ۸۳، ۸۵-۸۷	حدس‌وگمان‌های کیهان‌شناختی ۷۶

پ

- خ
خدا ۹، ۱۶، ۱۸، ۱۹، ۲۱، ۲۳-۲۶، ۳۰، ۳۱، ساختہ پنداری ۱۸، ۱۹، ۹۳، ۲۲۰
۳۳-۳۵، ۴۰-۴۲، ۴۴-۴۷، ۵۲-۶۰، سازوکار علی ۸۳، ۱۵۹
۶۳، ۶۶-۷۴، ۷۷-۷۹، ۸۲، ۸۴، ۸۵، سالی ۱۸، ۹۳، ۲۱۱
۸۷، ۹۱، ۹۲، ۹۴، ۹۵، ۹۸-۱۲۹، ۱۳۱- سایمنز ۸۶، ۲۱۱
۱۴۱، ۱۴۴، ۱۴۷، ۱۵۰-۱۵۴، ۱۵۶-۱۶۱، سرفصل توافق شدہ ۱۷۵
۱۶۳-۱۶۵، ۱۶۷-۱۷۲، ۱۷۴، ۱۷۶، سکستن ۸۶، ۲۱۱
۱۷۸، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۹۰-۱۹۵ سودیان ۱۲۳، ۲۱۲
سوریا ۱۵۶، ۲۱۲
سیگلر ۸۶، ۲۱۲
- د
دنتون ۹۲، ۲۱۱
دورۂ تکمیلی تربیت معلم ۳۳، ۱۴۵
۱۶۲، ۱۷۷، ۲۱۹ شناختِ مذہبی ۲۶، ۱۷۴، ۱۸۱، ۲۲۰
دوگانه‌های هستی‌شناختی ۸۶
دہ رایتز ۳۶، ۲۱۱
دیروس ۴۳، ۴۴، ۱۵۹، ۲۱۱
دینی (درس) ۱۴۳، ۱۴۵
دیویس ۱۹۴، ۲۱۱
دی‌یانی ۱۰۱، ۲۱۱
- ع
علت ذاتی ۷۶، ۸۳، ۸۴
علت عارضی ۷۶، ۸۴
- ف
فان در کوپج ۳۶، ۲۱۲
فاولر ۱۹، ۱۷۰، ۲۱۲
فراموشی دوران کودکی ۱۷۸
فرضیہ‌های کیهان‌شناختی ۹۴
فریدی ۱۷۳، ۱۷۴، ۲۱۲
فن اورمان ۱۶۳، ۲۱۲
فونتانا ۱۶۷، ۱۷۰، ۲۱۲
- ر
رایس ۳۶، ۱۵۸، ۲۱۱
روان‌شناسی تحولی معاصر ۱۸، ۷۲، ۱۶۸، ۱۷۷
روان‌شناسی تحولی معاصر ۱۸، ۷۲
رول ۱۵، ۱۴۳، ۱۵۲، ۱۷۷، ۲۱۱
ریچاردز ۸۶، ۲۱۱
ریماژ ۴۳، ۴۴، ۱۲۹، ۲۱۱
- ز
زینباور ۳۴، ۳۵، ۲۱۱

ق	گ
قضاوت علی ۱۰۰	گاچ ۲۱۳، ۳۶
قضاوت‌های کیهان‌شناختی ۱۰۱، ۹۸، ۹۶	گالینکاف ۲۱۳، ۸۶
	گرمیت ۱۵، ۳۰، ۳۱، ۳۸، ۶۹، ۱۵۷، ۲۱۳
ک	گ
کاتولیک ۲۲، ۴۲، ۴۴، ۴۹، ۵۰، ۵۲، ۵۵، ۶۰، ۶۱، ۶۴، ۶۵، ۸۲، ۹۰، ۹۱، ۹۷، ۱۰۰، ۱۱۱، ۱۲۹، ۱۴۵، ۲۲۱	گرییر ۲۱، ۲۱۳
کارلسن ۲۱، ۲۳، ۳۰، ۸۶، ۱۶۰، ۱۹۴، ۲۱۲	گزارش دین و جهان‌بینی ۱۳
کاکس ۲۰، ۳۱، ۱۷۱، ۲۱۲	گلدمن ۱۸-۲۱، ۲۳-۲۶، ۱۲۹، ۱۶۳، ۱۶۹، ۱۷۲، ۲۱۳
کانت ۱۰۵، ۱۲۹، ۲۱۲	گمانه‌زنی ۱۵، ۴۱، ۷۸، ۹۲، ۹۳، ۹۸، ۱۰۱، ۲۲۱
کتاب مقدس ۲۰، ۲۴، ۴۶، ۶۶، ۶۷، ۶۹، ۷۰، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۹، ۱۳۷، ۱۳۷، ۱۴۹، ۱۷۳، ۲۱۹	گوسوامی ۷۴، ۱۳۲، ۱۷۰، ۲۱۳
	گیتس ۲۵، ۲۱۳
ل	ل
کرمر ۸۳، ۲۱۲	لانگ ۵۹، ۲۱۳
کسیدی ۱۲۲، ۱۲۹، ۲۱۲	لدن ۸۶، ۲۱۳
کلمن ۱۰۱، ۲۱۲	لوندز ۱۵، ۳۰، ۱۵۷، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۷۵، ۱۷۹، ۲۱۳
کمسیون آموزش مذهبی ۱۳، ۱۶، ۳۲، ۱۵۱	
م	م
کنیگ ۲۳، ۳۵، ۲۱۲	ماده ۷۵، ۹۴-۱۰۱، ۱۹۰
کودش ۴۶، ۱۴۳، ۱۹۳	مارگت ۸۶، ۲۱۳
کوریکان ۹۲، ۲۱۲	ماک ۱۹۴، ۲۱۳
کوکسال-تونجر ۱۲۳، ۲۱۲	المان ۱۷۴، ۲۱۳
کولی ۱۱۷، ۲۱۲	ماونتین ۳۰، ۳۱، ۱۲۹، ۲۱۳
کولینگ ۳۶، ۲۱۲	متیوز ۱۸۱، ۲۱۳
کوهن ۱۵، ۶۴، ۱۴۲، ۲۱۲	مج ۲۱۳
کی ۱۵، ۳۰، ۶۹، ۱۲۰، ۱۷۴، ۱۷۵، ۲۱۲	مداوار ۹۳، ۲۱۴
کیسلینگ ۲۳، ۲۱۳	مدین ۸۶، ۲۱۴
کیکاس ۱۵۶، ۲۱۳	مذهب والدینی ۱۸، ۱۹، ۲۳، ۲۲۲
کیل ۸۶، ۱۰۵، ۱۱۷، ۱۶۰، ۱۹۴، ۲۱۳	

مسلمان ۲۱، ۴۲، ۴۶، ۴۹، ۵۰، ۵۲، ۵۵، و	
۶۰، ۶۱، ۶۵، ۸۱، ۸۲، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۷، واداپ ۱۶۳، ۱۷۵، ۲۱۴	
۱۰۰، ۱۱۱، ۱۲۴، ۱۳۸، ۱۴۲، ۱۴۴، ۱۵۰، وارد ۲۱، ۳۹، ۴۲، ۱۳۹، ۱۸۲، ۲۱۴	
۸۶، ۲۱۴ مسی	واژه‌های مذهبی ۴۰، ۴۵، ۴۷، ۵۴-۵۶،
۵۵، ۴۲، ۴۹، ۵۰-۵۲، ۵۵، مسیحی انجیلی	۵۸، ۱۴۲، ۱۷۶، ۱۸۹،
۶۰، ۶۱، ۶۵، ۸۲، ۹۱، ۹۷، ۱۰۰، ۱۱۱، وِرگوت ۱۹، ۲۱۴	
۱۷۳، ۲۲۲ وِسنیادو ۱۷۰، ۲۱۴	
۸۵، ۸۳-۸۰، اولیه (شرایط آزمون) / مصنوعی بامنشأ	۸۶، ۲۱۴ وکسمن
۳۳-۳۵، ۱۴۶، ۱۵۸، ۲۲۲، معنویت	۲۲، ۲۷، ۷۴، ۱۰۵، ۱۱۴، ۱۳۲، ولمن
۷۶، معیار علی	۱۶۰، ۱۷۲، ۲۱۴، ۱۵۵
۱۲، ۲۱، ۲۷، ۳۱، ۳۳، مفاهیم مذهبی	۳۰، ۳۱، ۶۹، ۱۵۹، ۱۶۰، ۲۱۴، ونگر
۱۴۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۷۹، وورکا ۱۷۵، ۲۱۴	
۸۶، ۲۱۴ مک	۱۱۴، ۱۷۲، ۲۱۵، وولی
۱۷۳ مک‌دونا	۸۶، ۲۱۵، ویتربینگتون
۱۵، ۱۵۲، ۱۷۷، ۲۱۴ مک‌کیری	ه
۲۵، ۲۱۴ مک‌کلوی	هاتانو ۸۶، ۲۱۵
۴۳، ۲۱۴ مک‌کنا	هاردینگ ۸۶، ۲۱۵
۱۹، ۴۰، ۴۱، ۵۲، ۷۱، ۷۶-۸۵، ۸۷-منشأ	هارمز ۲۵، ۲۱۵
۹۷، ۱۰۱-۱۰۳، ۱۱۷، ۱۲۵، ۱۳۶، ۱۵۳، هال ۱۷۵، ۲۱۵	
۱۶۵، ۱۸۳، ۱۸۹-۱۹۱، ۲۱۹، ۲۲۲، هالیول ۹۳، ۲۱۵	
۱۹۴، ۲۱۴ موربارتی	هاوکینز ۲۴، ۲۱۵
۱۷۸، ۲۱۴ میچل	هریس ۲۳، ۲۱۵
۳۶، ۴۳، ۴۴، ۱۵۹، ۲۱۴ میدیما	هیر ۱۹، ۲۵، ۲۱۵
ن	هنام ۳۶، ۲۱۵
۲۱، ۲۳، ۳۰، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۱۶۰، نای	هندو ۲۱، ۴۲، ۴۶، ۴۹، ۵۰، ۵۲، ۵۵، ۶۰،
۱۹۴، ۲۱۴ نقاشی «دومین موعظه من» ۱۷۹، ۱۸۰،	۶۱، ۶۵، ۸۱، ۸۲، ۸۹-۹۱، ۹۷، ۱۰۰،
۱۹۰	۱۰۷، ۱۱۰-۱۱۲، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۳۸،
۲۵، ۲۱۴ نوماتیکوس	۱۴۲، ۱۴۴، ۱۵۰، هویت مذهبی
	هی ۳۳-۳۵، ۲۱۵

هیل ۳۴، ۲۱۵	ی
هیلاند-کورزاک ۱۵۹، ۲۱۵	یهودی ۲۱، ۲۲، ۴۲، ۴۶، ۴۹، ۵۰-۵۲، ۵۵،
هیند ۱۹، ۲۱۵	۶۰، ۶۱، ۶۴، ۶۵، ۷۱، ۸۲، ۹۰، ۹۱، ۹۷،
	۱۰۰، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۲۴، ۱۳۸، ۱۴۲، ۱۴۴، ۱۵۰،